

JAK BYĆ REGIONEM INNOWACYJNYM? JAK BUDOWAĆ INNOWACYJNĄ GOSPODARKE? REFLEKSJE DLA WSI I SEKTORA ŻYWNOŚCIOWEGO

Katarzyna Duczkowska-Małysz

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Streszczenie. W pracy przedstawiono analizę ogólnych warunków aktualnego i dalszego rozwoju sektora żywnościowego, z uwzględnieniem obowiązującego prawa i tworzonych możliwości w ramach Unii Europejskiej. Wskazano na globalne uwarunkowania rozwoju innowacyjnej gospodarki, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Przeanalizowano możliwości wypromowania lokalnych środowisk, wartości czy zasobów oraz rozwoju między regionami i narodami w EU. Stwierdzono, że miarą sukcesu polskiej polityki innowacyjnej będzie tempo zmniejszania dystansu gospodarczego, technologicznego i organizacyjnego między Polską a krajami wysoko rozwiniętymi, mierzona wzrostem PKB na mieszkańca, uzewnętrzniona w poprawie warunków ich pracy i życia.

Słowa kluczowe: innowacyjność, sektor żywnościowy

Wprowadzenie

Wiek XXI będzie z pewnością epoką dalszych gwałtownych zmian technologicznych i pogłębienia globalnej konkurencji. Podstawową siłą napędową dla tych zmian stanie się innowacyjność. To ona przesądzi o tempie wzrostu wydajności pracy, przemianach strukturalnych w gospodarce, efektywności stosowanych nowych technik i technologii, wreszcie – o pozycji konkurencyjnej Polski na arenie międzynarodowej. Wzrost i rozwój gospodarczy jest nie do wyobrażenia bez wymiany zagranicznej, zaś najbardziej pożądanymi towarami są produkty innowacyjne, nowoczesne, będące efektem najnowszej myśli i najgłębszej wiedzy.

W wyniku działalności innowacyjnej powstają nowe lub udoskonalone materiały, wyroby, urządzenia, usługi, procesy lub metody, przeznaczone do wprowadzenia na rynek albo do innego wykorzystania w praktyce [Raport RSS-G 2005].

Globalne uwarunkowania rozwoju – lekcja dla polski

Polska dołączyła do Unii Europejskiej na pewnym etapie zaawansowania społeczno-ekonomicznego i – przy pomocy prawa wspólnotowego, przewidującego funkcjonowanie określonych instrumentów, także finansowych, w ramach wspólnotowych polityk – musi rozwiązać swoje problemy rozwojowe, musi zintegrować się nie tylko „w dokumentach” ale w gospodarczo-społecznej rzeczywistości.

Polska także – jak wszystkie kraje Unii – poddana jest wpływowi ogólnoświatowych procesów i trendów rozwojowych, ze wszystkimi tego pozytywnymi i negatywnymi konsekwencjami.

Obecny rozwój można opisać następującymi cechami [Toffler 1996; Friedman 2001]:

- rozwinięte kraje weszły w epokę rozwoju postindustrialnego;
- tzw. „trzecia fala rozwoju” oznacza koniec masowości, tworzenie „świata bez granic”, tworzenie nowego, coraz bardziej złożonego układu społecznego;
- podstawowymi czynnikami tworzącymi bogactwo w miejsce surowców i kopalin naturalnych, siły roboczej i kapitału staje się informacja i wiedza;
- nabiera przyspieszenia proces dostosowywania się do zmian i sprostania presji modernizacyjnej, co wymaga we wszystkich ogniwach i na wszystkich szczeblach coraz wyższych kwalifikacji pracowników i coraz większych kompetencji zarządzających;
- w przedsiębiorstwach następuje odchodzenie od produkcji masowej na rzecz produktów zróżnicowanych, upowszechniają się krótkie serie w produkcji, w organizacji – z metody biurokratycznej i hierarchicznej następuje przejście do zarządzania macierzowego;
- rozwój infrastruktury oznacza już nie tylko budowę dróg, mostów, sieci energetycznych, ale budowę infostrad, rozbudowę sieci informatycznych, nowe sposoby komunikowania się.

Wiedza staje się nie tylko źródłem tworzenia bogactwa, ale – jako źródło nieograniczone – stwarza wyjątkowe możliwości dla dalszego rozwoju, pozwalając przełamać niedostatek zdolności innowacyjnych i przyspieszyć rozwój gospodarek uboższych regionów. W procesie konwergencji, który przejść musi Polska jako najmniej innowacyjny kraj Unii Europejskiej – innowacyjność nie jest luksusem, ale bezwzględną koniecznością.

Unia Europejska grupująca dziś 27 krajów dostrzegła zjawisko nowej ery, czego dowodem jest Strategia Lizbońska, przewidująca cele i środki działania dla uczynienia z gospodarki UE najbardziej konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki świata. Szybki rozwój technologii, wzrost konkurencyjności przemysłu i usług zależy coraz częściej od zarządzania informacją, jej jakości, szybkości przepływu. To z kolei wymaga nowych technik gromadzenia, przetwarzania, przekazywania i użytkowania informacji. Rozwój społeczeństwa informacyjnego prowadzi do radykalnych przeobrażeń społecznych i gospodarczych. Posiadanie oraz umiejętność przetwarzania i wykorzystywania informacji staje się w coraz większej mierze podstawowym dobrem warunkującym dalszy rozwój i dobrobyt społeczeństwa [Raport Bangemanna 1994].

Program przyspieszonej modernizacji ekonomicznej krajów członkowskich oraz zniwelowania różnic w dostępie do informacji między dużymi ośrodkami miejskimi a prowincją został ujęty w trzech strategicznych celach:

- upowszechnienia cywilizacji informacyjnej wśród obywateli Europy, szkół, przedsiębiorstw oraz administracji publicznej;
- wspierania rozwoju nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych;
- wzmocnienia spójności społecznej [e-Europe ... 2000].

Dla realizacji tych celów Komisja Europejska wyznaczyła 10 obszarów tematycznych: wprowadzenie Internetu, środków multimedialnych do szkół i ich adaptację do potrzeb edukacyjnych (e-Edukacja), tańszy dostęp do Internetu, szybki Internet dla naukowców i studentów, karty elektroniczne dla bezpieczeństwa dostępu do informacji

(e-Bezpieczeństwo), e-Handel, uwzględnienie potrzeb osób niepełnosprawnych, rząd on-line, służbę zdrowia on-line, inteligentny transport, finansowanie innowacyjnych projektów z dziedziny ICT.

Gospodarce opartej na wiedzy i budowie społeczeństwa informacyjnego, nowym technologiom i innowacjom daje priorytety Unia Europejska w perspektywie budżetowej 2007-13.

Polska, podobnie, jak inne, nowe kraje członkowskie, w których poziom PKB na mieszkańca jest mniejszy niż 75% objętą została w latach 2007–2013. Celem I polityki spójności - *Konwergencja*. W Celu tym (podobnie zresztą, jak w Celu 2 – *Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach*, adresowanym do pozostałych regionów oraz w Celu 3 – *Europejska współpraca terytorialna*, której beneficjentami mogą być regiony przygraniczne i duże regiony współpracy ponadnarodowej) innowacje i innowacyjność zostały potraktowane jako najważniejszy priorytet. Dla podkreślenia rangi problemu sformułowana została nawet nowa zasada pomocy finansowej Unii Europejskiej tzw. *earmarking funduszy*.

Chodzi o wyodrębnienie środków polityki spójności przyczyniających się do realizacji Strategii Lizbońskiej. W oparciu o tę zasadę postanowiono, iż nakłady w ramach polityki spójności na realizację celów, zawartych w Strategii Lizbońskiej powinny wynosić w całym okresie programowania przynajmniej 75% w państwach członkowskich, uprawnionych do korzystania ze środków w ramach Celu *Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie* oraz przynajmniej 60% w krajach, objętych celem *Konwergencja*. Jako szczególnie istotne wydatki te będą systematycznie monitorowane i objęte sprawozdawczością [Zbiór aktów ... 2006]. Pułap jest określany w stosunku do całości wkładu Wspólnoty (EFRR, EFS, FS) w ramach programów polityki spójności danego państwa członkowskiego

Polska więc, wkraczając w nową epokę rozwoju znalazła się z jednej strony – pod wpływem ogólnoswiatowych tendencji, kształtowanych przez najsilniejsze gospodarki wszystkich kontynentów; z drugiej – jest pod znacznym wpływem prawa wspólnotowego, uczestniczy w Jednolitym Rynku Europejskim, bez wewnętrznych granic, na którym obowiązuje swoboda przepływu towarów, usług, kapitałów i osób.

Europejski biznes kreuje architekturę nowych przedsięwzięć, bazującą na globalnej konkurencji, ze zdolnością do kooperacji między kulturowych jednostek – aby osiągnąć globalne rezultaty dostosowawcze i być tożsamym z każdym, nawet lokalnym rynkiem (myśl globalnie, działaj lokalnie). Strategia „bycia rodzimym” ma na współczesnych rynkach niedostateczną wartość, gdy zagraniczny konkurent wejdzie na rynek z lepszym produktem czy niższą ceną.

Strategiczna transformacja gospodarki, uwzględniająca wszystkie te przesłanki jest dziś warunkiem rozwoju nowoczesnego państwa. Oznacza ona długofalowe przekształcanie gospodarki każdego kraju w kierunku poprawy jej konkurencyjności wobec przyszłych warunków rozwoju i wymiany w otoczeniu konkurencyjnym. Te warunki są coraz bardziej liberalne – gdyż tylko wolność gospodarcza pozwala na zaangażowanie czynników produkcji w miejscu ich najwyższej efektywności

Wobec jakich procesów stoi dziś polska gospodarka?

- wobec nasilających się procesów globalizacji i umiędzynarodowienia rozwoju;
- wobec intensyfikującej się integracji w biznesie i poszukiwania wszelkiego rodzaju partnerstwa: więzi między przedsiębiorstwami, między partnerami publicznymi i prywatnymi;

- wobec ograniczonej roli państwa, które w nielicznych tylko przypadkach ma szansę kontrolować wejścia na rynek, ale nie ma prawa ingerować w produkcję przedsiębiorstw, która niekoniecznie odbywa się w danym kraju.

Najsilniej globalizacja i konieczność poprawy konkurencyjności dotyczy oczywiście przedsiębiorstw – wszystkich branż, a więc i tych, które funkcjonują w gospodarce żywnościowej. Najważniejsze zmiany i tendencje, z jakimi przedsiębiorstwa mają do czynienia wobec globalnej konkurencji dają się sprowadzić do następujących [Zbiór aktów 2006, Nowak-Far 2000, Halizak i in. 2004, Koźmiński 1999, Kotler i in. 1999, Stonehose i in. 2001]:

- odpowiedzią na konkurencję globalną są nasilające się procesy integracji regionalnej (tworzenie regionalnych bloków gospodarczych); jej istotą jest nie tylko współpraca, ale obrona interesów krajów członkowskich; kluczowego znaczenia nabiera zarządzanie handlem międzynarodowym w różnych układach: między blokami krajów, między poszczególnymi krajami;
- zacieśnia się globalna współzależność poprzez regulacje WTO i połączenie różnych gospodarek w związki o charakterze partnerskim; ta współzależność obejmuje nie tylko handel, ale inwestycje, wspólne przedsięwzięcia, partnerstwa, rozwój społeczny, gospodarczy;
- istnieje wiele gałęzi przemysłu, które są zglobalizowane (samochodowy, elektroniczny, farmaceutyczny, chemiczny), a podmioty gospodarcze funkcjonują w formie wielonarodowych korporacji o charakterze transkontynentalnym;
- w wyniku tych procesów ulega zmianie rola państwa narodowego – choć państwo nadal pełni swoje niezbywalne funkcje publiczne, jednak stopniowo rządy narodowe tracą możliwość bezpośredniego ingerowania w działalność przedsiębiorstw; w kompetencjach rządu pozostaje nadal możliwość kontroli „wejść” na rynek narodowy, ale nie kontroli produkcji; rozwój procesów globalizacyjnych wyzwolił w przedsiębiorstwach nastawienie się na rynek światowy do tego stopnia, że możliwe się stało przenoszenie wytwarzania w miejsce wyższej efektywności, także poza dany kraj;
- eksplozja „wysokich” technologii przyczynia się do tworzenia dóbr o wysokiej wartości dodanej.

Nowa sytuacja wymaga szybkiego dostosowywania się do zmieniającego się otoczenia:

- zmienia się otoczenie instytucjonalno-prawne, przy czym rozszerza się zakres prawa Wspólnot, które jest nadrzędne wobec prawa krajowego;
- rynek światowy, podobnie, jak rynek europejski jest terenem konkurencji globalnej;
- rząd polski w swoich rozstrzygnięciach o gospodarce musi respektować nadrzędność prawa UE, co ogranicza swobodę ingerencji w sferę przedsiębiorstw;
- jeszcze bardziej nasili się tendencja do poszukiwania partnerstwa biznesowego w różnych formach: aliansów, sojuszy, więzi integracyjnych (pionowa i pozioma integracja) przysparzających korzyści wszystkim stronom;
- przedsiębiorstwa będą musiały włożyć więcej wysiłku w poszukiwanie i lojalność klientów, gdyż ci będą mieli większy wybór bogatszej oferty rynkowej, pochodzącej często spoza granic Polski;
- przedsiębiorstwa będą musiały skupić się na skutecznych strategiach konkurencyjnych, w tym – poprzez poszukiwanie związków biznesowych z partnerami europejskimi.

Nowe wyzwania obejmują nie tylko gospodarkę, ale i wszystkie sfery życia publicznego – wszystkie podmioty gospodarcze i społeczne, w tym – przedsiębiorstwa i gospodarstwa rolne, instytucje publiczne, samorządy, regiony, w tym również – obszary wiejskie. Z konstatacji tej płyną szerokie konsekwencje, ponieważ zdecydowana większość badaczy kojarzy innowacje i innowacyjność wyłącznie z przedsiębiorstwami, laboratoriami i badaniami naukowymi, które zostają uprzedmiotowione w postaci nowych technologii.

Obszary wiejskie i sektor żywnościowy – wyzwania w gospodarce opartej na wiedzy

Kryteria – jak być innowacyjnym – i wymiary innowacyjności są różne dla różnych podmiotów. Istotą innowacyjności jest wysoka umiejętność wykorzystywania szans i stosunkowo łatwe pokonywanie zagrożeń, które płyną zarówno z rynku światowego jak i europejskiego (UE).

Zróżnicowanie geopolityczne krajów, zróżnicowanie zasobności w czynniki produkcji, różnice w skali inwestycji, w systemach politycznych objaśnia cel, jaki towarzyszy rozwojowi i wymianie: stać się konkurencyjnym, przystosowanym do otoczenia.

To otoczenie jest coraz bardziej burzliwe, szczególnie dla krajów, które nie mogły w naturalny, ewolucyjny sposób wejść w III epokę rozwoju – post industrialnego, czyli rozwoju opartego na wiedzy. To wymusza zmianę struktur gospodarczych i społecznych: struktury tworzenia bogactwa, struktury zatrudnienia, wykształcenia, wykorzystania gruntów, relacji pracy do kapitału. W takiej sytuacji jest bez wątpienia Polska, zmagająca się z bezprecedensowymi, nie spotykanymi w Unii Europejskiej dotychczas dysparytetami rozwojowymi. W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się obszary wiejskie – najbardziej problemowe regiony Polski, o strukturach kryzysogennych, wyjątkowym zapóźnieniu cywilizacyjnym i głębokim upośledzeniu w dostępie do wielu dóbr i usług.

Strategiczna transformacja wsi i rolnictwa jest poszukiwaniem przyszłego mechanizmu i źródeł sukcesu, przygotowaniem regionów zapóźnionych do funkcjonowania w przyszłości, do wykorzystania przyszłych szans dla przyszłego rozwoju.

Kierunki tego przygotowania dadzą się bardzo wyraźnie określić:

- zmiana struktury PKB, tj. zwiększenie udziału w tworzeniu bogactwa branż związanych z usługami, z wysokimi technologiami;
- zmiana struktury zatrudnienia: wzrost udziału zatrudnionych w usługach, spadek w przemyśle, wzrost udziału zatrudnionych zarabiających w oparciu o „głowę” a nie o mięśnie;
- wyraźne procesy urbanizacji, szczególnie budowa skupisk na obszarach wiejskich;
- wzrost udziału ludzi wykształconych, poprawa mobilności na rynkach pracy dzięki kształceniu ustawicznemu;
- coraz większy udział w wymianie międzynarodowej własności intelektualnej, produktów wysokich technologii, wysokiego stopnia przetwórstwa, wysokiej wartości dodanej.

Wyzwania te dla wsi i sektora rolnego w Polsce będą szczególnie trudne do spełnienia, zwłaszcza, że współzależność między Strategią Lizbońską i polityką spójności w latach 2007-2013 wytyczona przez Wspólnotę wielokrotnie wskazuje na nowe cele i zadania,

które także muszą objąć gospodarkę żywnościową, w tym – rolnictwo i obszary wiejskie [Zbiór aktów ... 2006]:

1. W celu strategicznym „Europa jako bardziej atrakcyjne miejsce dla inwestowania i pracy” wymienia się:
 - Wzmocnienie synergii między ochroną środowiska a wzrostem,
 - Podjęcie kwestii intensywnego wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Europie;
2. W celu strategicznym „Wiedza i innowacja na rzecz wzrostu gospodarczego” wskazuje się na:
 - Wspieranie zrównoważonego wykorzystania zasobów i wzmocnienie efektu synergii pomiędzy ochroną środowiska a wzrostem,
 - Zwiększenie i podniesienie poziomu inwestycji w B+R,
 - Wspieranie innowacji,
 - Zwiększenie i lepsze ukierunkowanie inwestycji na B+ RT,
 - Ułatwienie innowacji i promowanie przedsiębiorczości.

Żaden z tych celów nie wyklucza gospodarki żywnościowej i obszarów wiejskich. Przeciwnie – dołożony został nowy, terytorialny wymiar polityki spójności z następującymi zadaniami:

- Wkład miast we wzrost i zatrudnienie,
- Wspieranie zróżnicowania gospodarczego obszarów wiejskich, obszarów rybołówstwa oraz obszarów o niekorzystnym położeniu ze względu na warunki przyrodnicze,
- Współpraca,
- Współpraca transgraniczna,
- Współpraca transnarodowa,
- Współpraca międzyregionalna.

Szczegółowa diagnoza stanu wsi i rolnictwa nie jest przedmiotem niniejszych rozważań. W tym miejscu jedynie warto wspomnieć, iż znaczne zapóźnienia cywilizacyjne polskiej wsi mogą stać się poważną barierą procesów modernizacyjnych i przemian, związanych z wdrażaniem strategii rozwoju, opartych na nowym podejściu.

Nadmienić trzeba, iż owo nowe podejście nie wyklucza ani gospodarki opartej na głęboko tradycyjnych metodach uprawy, ani tradycyjnych ras zwierząt czy odmian roślin, ani tradycyjnych sposobów życia na wsi. Wyklucza natomiast odporność na wiedzę, na wykształcenie, na rozumienie przemian, brak otwarcia na świat zewnętrzny, który znajduje się poza płotem własnego gospodarstwa.

Zapóźnienia cywilizacyjne polskiej wsi są tym bardziej dotkliwe, że dotyczą nie zaspokojenia wielu cywilizacyjnych potrzeb, których ludzie nawet sobie nie uświadamiają. Skoro potrzeba jest matką wynalazków a potrzeb nie ma – rozwój nie postępuje dość szybko zwłaszcza, że niższy poziom życia, umiejętności, wiedzy, brak instytucji gospodarczych i społecznych, brak infrastruktury idzie w parze z ubóstwem, które rozpaczliwie ogranicza możliwości przemian cywilizacyjnych.

Wyznaczników różnic cywilizacyjnych pomiędzy wsią a miastem lub regionami biednymi, peryferyjnymi a bogatymi, wysoko rozwiniętymi jest szereg. Wynikają one nie ze specyfiki produkcji na obszarach wiejskich, związanych na ogół z rolnictwem, wymagają-

cym przestrzeni, ale z wyraźną „gorszością” pod względem dostępu do wielu dóbr i usług jednych obszarów wobec innych.

Postęp cywilizacyjny na wsi będzie w znacznej mierze wyznaczony ubogością społecznych więzi, brakiem wielu instytucji, które mogą wspomagać organizację życia społeczno-gospodarczego lub artykułować potrzeby społeczności wiejskiej. W wielu regionach nadal dominuje model „uniwersalnego chłopca” i tradycyjnych gospodarstw rolnych, dla których jedyną strategią, realizowaną nie z wyboru, ale z konieczności jest trwanie na ojcowiznie.

Badania międzynarodowe, dotyczące poziomu percepcji w złym świetle stawiają polskie społeczeństwo w ogóle, a ludność wiejską w szczególności. Znaczny odsetek mieszkańców wsi ma kłopoty ze zrozumieniem podstawowych pojęć, opisujących cywilizację, nie rozumie instrukcji użytkowania sprzętu AGD, nie posługuje się komputerem czy telefonem komórkowym, ma trudności z rozwiązywaniem zadań i testów, które biegle rozwiązują dzieci w krajach Europy Zachodniej.

Edukacja na wsi ciągle nie jest priorytetem ani dla rządu ani dla społeczeństwa, które potrzebę posiadania samochodu ciągle przedkłada nad potrzebę dobrego wykształcenia.

Rozwój i postęp cywilizacyjny z taką „tradycją” wykluczają się. Więzy producentów rolnych ze społeczeństwem muszą zachodzić przez rynek za pośrednictwem systemu instytucji, które powstają z woli rolników, producentów, pośredników i przetwórców.

W ostatnim piętnastoleciu dystans wsi w stosunku do miasta w wielu dziedzinach znacząco się zmniejszył, ale rozproszony charakter zabudowy, samotnicze i kolonijne formy osiedleńcze nie sprzyjają pogłębianiu więzi społecznych i znacznie utrudniają rozwój technicznej i społecznej infrastruktury.

Pod tym względem sytuacja polskiej wsi jest niekorzystna. W Europie przeważają duże wsie, o zwartej zabudowie, co zawsze ułatwiało ekonomiczny rozwój obszarów peryferyjnych, było zachętą dla inwestorów, wspierało postęp cywilizacyjny dla wsi.

Struktur jednak szybko zmienić się nie da. Trzeba raczej mieć świadomość, że koszty pozabawienia peryferyjnego charakteru obszarów wiejskich w wielu regionach będą znacznie wyższe, aktywizacja społeczności lokalnych – trudniejsza, a wysiłek, jaki trzeba włożyć w to, by wiele z tych regionów stało się atrakcyjnymi dla inwestorów lub strategicznie wiązało swoją konkurencyjność z walorami przyrody i krajobrazu – nieporównanie większy.

Jaka jest perspektywa polskiej wsi i sektora żywnościowego na włączenie w proces budowy społeczeństwa informacyjnego i budowę konkurencyjnej, innowacyjnej gospodarki ?

Najszybciej w omawiane procesy włączą się przedsiębiorstwa sektora żywnościowego – jest to bowiem warunek ich ekspansji na rynki międzynarodowe i konieczność sprostania standardom Unii Europejskiej.

Warto w tym miejscu nadmienić, iż wszystkie maszyny rolnicze, urządzenia elektryczne, energetyczne, zbiorniki ciśnieniowe, pojazdy itp. muszą spełniać określone wymagania, potwierdzone specjalnymi oznaczeniami – muszą więc przejść przez procedury uznania. Dyrektywy nowego i globalnego podejścia wymuszają standardy związane z bezpieczeństwem życia i zdrowia, nakładają na producenta obowiązek odpowiedzialności za produkt i szkody przez ten produkt wyrządzone. Oznacza to dla techniki rolniczej i leśnej a także energetyki nową epokę w jakości i bezpieczeństwie urządzeń, ale także wymusza postęp, gdyż tylko urządzenia potwierdzone odpowiednim znakiem mogą być stosowane w gospodarce.

Znacznie wolniej przebiegać będzie proces społeczny, towarzyszący przechodzeniu na nowe technologie – budowa regionalnych strategii innowacji, oznaczająca współdziałanie władz samorządowych z przedsiębiorstwami i ośrodkami naukowymi. Nie da się budować regionów wiedzy i innowacji bez integracji przedsiębiorstw z ośrodkami badawczymi, budowania sieci, włączających region w orbitę europejską i światową.

Podstawowym celem Regionalnej Strategii Innowacji jest budowa regionalnego systemu innowacyjnego, którego funkcją jest stymulowanie rozwoju regionalnego i przyczynianie się do wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności regionu poprzez tworzenie wiedzy i innowacji w regionie [Buzek 2007]

Obecnie wszystkie regiony taką strategię mają już opracowaną. Jest to jednak dokument, przygotowany dla władz publicznych regionu, zaś strategia – jest procesem, który obejmuje wdrożenia konkretnych, operacyjnych rozwiązań. Niewątpliwie plany działania są konieczne, ale od budowania samych struktur i instytucji region nie zmienia się w kierunku regionu wiedzy i informacji.

Jest prawdą, że wdrożenie właściwej struktury zarządzania ma kluczowe znaczenie dla właściwej realizacji regionalnej strategii innowacji [Gorzelałak i in. 2006] i że struktura ta powinna obejmować szczebel:

- decyzyjny – poziom kompetencji jednostki koordynującej wdrażanie i Zarządu Województwa;
- opiniujący i doradczy – poziom kompetencji komitetu sterującego i współpracujących z nim grup ekspertów;
- animacji i wspierania działań innowacyjnych w regionie – poziom kompetencji tzw. jednostki zarządzającej regionalnym systemem innowacji [Buzek 2007].

Ale same instytucje nie tworzą jeszcze mechanizmu. Bez względu na to, czy inicjatywy mają charakter oddolny czy odgórny, czy w ich efekcie powstają „doliny technologiczne”, „parki technologiczne”, „inkubatory technologiczne”, „platformy technologiczne” – wszystkie opierają się na ustanowieniu nowego typu więzi między podmiotami, tworzącymi klastry. Usieciowienie produkcji pod nazwą klastrów oznacza, że *przestrzennie skoncentrowane skupisko przedsiębiorstw jednocześnie konkuruje i kooperuje ze sobą w pewnych aspektach działalności oraz instytucji i organizacji, powiązanych wzajemnymi relacjami o formalnym i nieformalnym charakterze, opartym na tzw. trajektorii rozwoju, np. technologiach, rynkach zbytu itp.* [Szulik 2004]. Te więzi nie są dziełem przypadku ale celowo zorganizowanej i podjętej decyzji.

Wreszcie – wszystkie formy gospodarowania dotyczą określonej przestrzeni, na której mieszkają ludzie i żadne inicjatywy nie powinny być podejmowane bez ich promocji dla mieszkańców. Nad głowami obywateli dobrobytu i nowoczesności budować się nie da zwłaszcza, że dla wielu nowa strategia rozwoju otworzy nowe szanse na szczeblu lokalnym: pojawia się nowe rynki pracy, miejsca zatrudnienia, okazje do nabycia bądź wykorzystania nowych umiejętności. Sektor żywnościowy i obszary wiejskie doskonale nadają się do klastrowej organizacji przedsiębiorczości.

Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, czy całego sektora żywnościowego a w konsekwencji także regionu funkcjonowania klastra jest efektem współwystępowania m.in. poziomej, pionowej i ukośnej kooperacji gospodarczej, wertykalnej i horyzontalnej integracji między przedsiębiorstwami oraz efektów synergii przedsiębiorczości regionalnej [Porter 2001].

Stąd – dla usprawnienia całego mechanizmu – nie może w nim zabraknąć organizacji pozarządowych i tych, profesjonalnie związanych z profilem nowych technologii, eksperckich i tych, które wyrażają wolę mieszkańców, artykułują ich potrzeby, wyrażają troskę o środowisko czy po prostu dbają o promocję lokalnych środowisk, wartości czy zasobów.

Miarą sukcesu polskiej polityki innowacyjnej będzie jednak w ostatecznym rachunku tempo zmniejszania dystansu gospodarczego, technologicznego i organizacyjnego między Polską a krajami wysoko rozwiniętymi, mierzona wzrostem PKB na mieszkańca, uzewnętrznioma w poprawie warunków ich pracy i życia.

Bibliografia

- Buzek J.** (red.). 2007. Jak zostać regionem wiedzy i innowacji. Twigger, Warszawa 2007. s. 256.
- Friedman T.L.** 2001. Lexus i drzewo oliwne. Zrozumieć globalizację. Dom Wydawniczy REBIS Poznań. s. 590.
- Gorzelak G., Bąkowski A., Kozak M., Olechnicka A., Płoszaj A.** 2006. Polskie regionalne strategie innowacyjności. Ocena i wnioski dla dalszych działań. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. s. 189.
- Haliżak E., Kuźniar R., Symonides J.** 2004. Globalizacja a stosunki międzynarodowe. Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz-Warszawa. s. 376.
- Kotler Ph., Jatusripitak S., Maesincee S.** 1999. Marketing narodów. Wyd. Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków. s. 105.
- Koźmiński A.** 1999. Zarządzanie międzynarodowe. PWE, Warszawa. s. 255.
- Nowak-Far A.** 2000. Globalna konkurencja. PWN, Warszawa-Poznań. s. 287.
- Porter M.** 2001. Porter o konkurencji. PWE, Warszawa. s. 434.
- Stonehouse G., Hamill J., Campbell D., Purdie T.** 2001. Globalizacja – strategia i zarządzanie. Wyd. Felberg. Warszawa. s. 319.
- Szulik S.** (red.). 2004. Kłasy. Innowacyjne wyzwanie dla Polski. IBnGR, Gdańsk. s. 35.
- Toffler A., Toffler H.** 1996. Budowa nowej cywilizacji – Polityka trzeciej fali. Zysk i S-ka Poznań. ISBN 83-7150-102-1.
- Inicjatywa „e-Europe 2002 – Information Society for All”, przyjęta podczas szczytu w Feira w czerwcu 2000. s. 7. Dostępny w internecie: <http://www.polandbusinessnetwork.pl/files/reports>
- Raport Bangemanna. 1994. „Europa i społeczeństwo globalnej informacji” (Europe and the Global Information Society), Komisja europejska 1994. Dostępny w internecie: <http://kbn.icm.edu.pl/gsi/raport.html> 050821; http://cyberbadacz.republika.pl/raport_bangemanna.html 050402 22:15
- Raport RSS-G. 2005. Procesy innowacyjne w polskiej gospodarce, Raport Nr 26, Rada Strategii Społ.-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Warszawa. s. 311.
- Zbiór aktów prawnych WE w zakresie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na lata 2007–13. Komentarz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa. s. 109.

HOW TO BE THE INNOVATION REGION? HOW TO BUILD THE INNOVATIVE ECONOMY? CONSIDERATIONS FOR COUNTRY AND FOOD SECTOR

Abstract. The paper presents some considerations on general conditions of current and further development in the field of economy, law and quality of life. Problem of innovation was discussed from view point of differentiation of EU countries, including specific Polish conditions. Rural areas, food production and their transformation were taken into account to develop problems how to use knowledge to promote social and national advance as well as cooperation between regions and nations.

Key words: innovation, food sector

Adres do korespondencji:

Katarzyna Duczkowska-Małysz; e-mail: kmalysz@acn.waw.pl
Katedra Rozwoju Obszarów Wiejskich
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Al. Niepodległości 162
02-554 Warszawa